

PHÂN TÍCH BÀI THƠ CON CÒ CỦA CHẾ LAN VIÊN

1. Bình giảng tác phẩm Con cò

Từ lâu tình mẫu tử đã trở thành nguồn cảm hứng của biết bao thi gia. Tình cảm thiêng liêng, cao quý ấy đã đem đến không chỉ cho tác giả mà còn cho cả người đọc biết bao cảm xúc đặc biệt. Nhiều tác phẩm đã viết rất hay, rất tình ở thể loại này và một trong số đó ta không thể không kể đến “Con cò” của Chế Lan Viên.

“Con cò” được Chế Lan Viên sáng tác vào năm 1962 và được in trong tập thơ “Hoa, ngày thường - Chim báo bão”. Bài thơ sử dụng hình ảnh cánh cò quen thuộc trong ca dao để biểu hiện tình thương cao quý và tấm lòng lớn lao, sâu nặng của người mẹ. Trước hết, tác giả đã mở đầu bài thơ bằng những lời thơ nhẹ nhàng, êm ái.

Đoạn đầu bài thơ, lời ru mẹ hiền cất lên ngọt ngào, êm ái như đưa con vào giấc ngủ diệu kỳ. Mẹ thương con cò trong ca dao lận đận ngược xuôi, mẹ dành cho con bao yêu thương, săn sóc. Con được sống yên vui hạnh phúc trong lòng mẹ.

Hình ảnh con cò lận lội đêm khuya kiếm ăn thật đáng thương, nó chỉ có một mình đơn độc giữa màn đêm vắng lặng, không che chở không ai vỗ về. Những hình ảnh “Con cò ăn đêm, con cò xa tổ, cò gặp cành mềm, cò sợ xáo măng,...” là biểu tượng cho những người nông dân, những người phụ nữ vất vả sớm hôm, nhọc nhằn kiếm sống nhưng rất giàu tình thương, đức hy sinh cao cả.

Đứa con thơ bé bỏng chẳng phải lo lắng nghĩ suy bởi vì đã có vòng tay mẹ bảo bọc, nâng đỡ. Tình mẹ lớn lao vô cùng, mẹ hy sinh những giấc ngủ êm ái để hát ru cho con ngủ ngon, ngồi quanh nôi ngắm nhìn khuôn mặt đứa con say giấc lòng mẹ hạnh phúc biết bao. Cánh tay vỗ về của mẹ, câu hát dịu êm của mẹ, dòng sữa ngọt ngào của mẹ, tất cả đều thể hiện tình mẫu tử bao la của người mẹ hiền.

Có thể thấy dù là khi còn nhỏ hay lúc trưởng thành, người mẹ luôn đồng hành cùng con, theo bước con đi học. Chế Lan Viên đã thật khéo léo trong việc mượn hình ảnh con cò để nói về sự ấp iu, đùm bọc mà mẹ dành cho đứa con của mình. Rồi cánh cò cũng nâng đỡ bước chân con.

Nhìn con thơ say ngủ mà lòng mẹ chứa đầy niềm hy vọng, khi con khôn lớn con đi học rồi mai này con trở thành thi sĩ chỉ nghĩ đến thôi người mẹ đã dạt dào hạnh phúc. Tác giả dùng nghệ thuật điệp ngữ “lớn lên”, “con”,... làm nhịp thơ thêm dồn dập như niềm háo hức mong chờ của mẹ vào một tương lai tươi sáng của đứa con. Hình ảnh “cánh cò trắng” theo bước con trong suốt chặng đường lớn khôn, trở thành người bạn đồng hành thân thiết, gắn bó với con vượt qua những khó khăn, thử thách của cuộc đời.

Mạch thơ tươi vui bỗng chuyển sang màu sắc đầy triết lý, suy ngẫm về cuộc đời. Đoạn cuối bài thơ là những câu thơ mang tính khái quát với những hình ảnh đầy chiêm nghiệm, tình yêu của người mẹ lúc nào cũng dõi theo con trong suốt cuộc đời.

Phải chăng người mẹ hiền đang băn khoăn về câu hát: “Có xáo thì xáo nước trong - Đừng xáo nước đục đau lòng cò con ?” Thác trong còn hơn sống đục, ấy là ý vị cuộc đời đáng thương, đáng trọng xưa nay. Bài thơ Con cò là một bài thơ có đề tài nhỏ nhưng mang ý nghĩa sâu sắc: ca ngợi tình mẹ bao la, nói lên tình thương cuộc đời. Rất nhân hậu và nhân tình.

2. Cảm nhận về bài thơ Con cò của Chế Lan Viên

Tình mẫu tử - tình cảm vô cùng thiêng liêng, cao cả đã trở thành nguồn cảm hứng bất tận cho bao thế hệ thi sĩ. Lòng mẹ ấm áp bao la dẫn lối con đi trên cuộc đời, những khi con vấp ngã đã có vòng tay mẹ đỡ lấy, tình yêu mẹ là hành trang cho con vững tin bước vào đời. Lời ru mẹ in sâu trong tiềm thức những đứa trẻ, bài thơ Con cò của Chế Lan Viên nhắc lại hình ảnh con cò thân thuộc trong ca dao nhưng nhà thơ đã khéo léo mở rộng thành biểu tượng tình mẹ bao la, sâu nặng đối với đứa con của mình.

Chế Lan Viên (1920 - 1989), tên thật là Phan Ngọc Hoan, quê gốc của ông ở Quảng Trị nhưng lớn lên ở Bình Định. Ông là một trong những nhà thơ xuất sắc của nền văn học Việt Nam thế kỉ XX. Phong cách thơ Chế Lan Viên rất độc đáo và đầy sáng tạo, vừa sắc sảo tinh tế lại mang đầy màu sắc triết lí, đậm đà chất trữ tình lãng mạn. Thơ ông giàu hình ảnh phong phú, đa dạng kết hợp các yếu tố thực ảo đầy sáng tạo. Con cò được sáng tác năm 1962 in trong tập Hoa ngày thường - Chim báo bão (1967).

Mẹ đã dành cho con thơ tất cả. Cánh tay dịu hiền của mẹ. Lời ru câu hát êm đềm của mẹ. Dòng sữa ngọt ngào của mẹ. Những hoán dụ nghệ thuật ấy đã hình tượng tình mẫu tử bao la. Nhịp thơ cũng là nhịp vỗng, nhịp cánh nô nhẹ đưa, vỗ về.

Từ lâu, hình ảnh con cò đã đi vào trong những câu thơ ca dao của người Việt Nam mang rất nhiều ý nghĩa biểu tượng khác nhau. Ở đây, tác giả không lấy nguyên văn những câu ca dao về con cò vào lời thơ của mình mà chỉ lấy ý, lấy lấy hình ảnh nhưng lại rất giàu sức gợi cảm. Đầu tiên, nó cho người đọc hướng tới một không gian sống nơi làng quê Việt Nam thật thanh bình, yên ả, với những cánh đồng quê rộng lớn, mênh mông.

Trong bài thơ, qua lời ru của người mẹ, hình ảnh con cò đã đến với tâm hồn trẻ thơ một cách vô thức. Nhưng qua những lời ru ngọt ngào, thiết tha ấy của người mẹ, điệu hồn dân tộc, lối sống ông cha dần thấm sâu vào tâm hồn ngây thơ, non nớt của những đứa trẻ, dần hình thành trong em ý thức về nguồn cội, về tình yêu quê hương, đất nước.

Đây chính là khởi đầu của con đường đi vào thế giới tâm hồn của mỗi người. Đứa trẻ chưa hiểu và cũng chưa cần hiểu ý nghĩa của những lời ru ấy và chúng chỉ cần vỗ về trong những âm điệu ngọt ngào, dịu dàng của lời ru để đón nhận bằng trực giác, vô thức tình yêu và sự chở che của người mẹ hiền.

Kết hợp với thủ pháp nhân hóa “cò đến làm quen” “cò đứng quanh nuôi”,... khiến cánh cò càng trở nên sinh động, gần gũi như một người bạn thân thiết của con. Dù con khôn lớn cánh cò vẫn luôn bên con, theo con đi học, vun đắp những mơ ước của con. Điệp từ “lớn lên” cùng những dòng thơ chứa đựng tâm tình của mẹ, cho thấy mẹ luôn là ở bên chia sẻ với con mơ ước, hoài bão.

Mẹ mong con làm thi sĩ, một người có tâm hồn tinh tế, nhạy cảm, yêu cái đẹp và có trái tim nhân hậu. Cánh cò cũng chính là hình ảnh của mẹ, sẽ theo con suốt cả cuộc đời. Sau những lời ru tha thiết, thể hiện tình yêu thương con sâu nặng, sang đến khổ thơ cuối cùng tác giả nói về ý nghĩa lời ru.

Khai thác thành công chất liệu dân gian qua hình tượng con cò, Chế Lan Viên đã thể hiện ý nghĩa to lớn, cao cả của tình mẫu tử trong cuộc đời mỗi con người. Bài thơ cũng là lời nhắc nhở nhẹ nhàng mà sâu sắc đến mỗi con người cần phải biết trân quý tình cảm thiêng liêng này, biết báo đáp công ơn sinh thành và dưỡng dục của cha mẹ.

3. Phân tích ý nghĩa của văn bản Con cò

Chế Lan Viên là một trong những nhà thơ nổi tiếng nhất của văn học Việt Nam. Sáng tác ở cả hai chặng trước và sau cách mạng tháng tám nhưng thơ ông luôn đậm tính chất triết lí, mang vẻ đẹp của trí tuệ, hình ảnh thơ giàu ý nghĩa biểu trưng. Con cò là một trong những tác phẩm như vậy.

Ngay từ nhan đề của tác phẩm đã hàm chứa nhiều ý nghĩa. Con cò gọi về hình ảnh đẹp đẽ gần gũi với làng quê Việt Nam, những cánh cò trắng muốt sải cánh giữa đồng lúa: “Con cò bay lá bay la/ Bay từ cửa phủ bay ra cánh đồng”. Con cò còn gọi nhắc đến những lời ru thân thuộc mà tấm bé bất cứ ai cũng được nghe tiếng ầu ơ của bà của mẹ. Và quan trọng nhất nó là biểu tượng cho tình mẫu tử thiêng liêng, bền bỉ theo con suốt cả cuộc đời.

Những câu thơ gọi tới lời ru quen thuộc của bà của mẹ. Chế Lan Viên đã lấy những câu chữ trong lời ru ấy để thể hiện ý nghĩa biểu tượng của hình ảnh con cò. Bối cảnh của khổ thơ chính là khi người mẹ ru con. Đưa con nhỏ bé được mẹ ru với lời ru ngọt ngào để được yên bình đi vào giấc ngủ. Trong lời ru ấy người mẹ đã cho con thấy được hình ảnh về con cò để sau này con lớn sẽ biết và yêu thêm, hiểu thêm về nó.

Thi sĩ không trích hết lời ca dao, chỉ gọi thôi mà cả một bầu không khí đã rất xa xăm bỗng trở về nguyên vẹn. Nơi thanh bình và yên ả. Nơi ấy có cánh cò, có những hình ảnh rất đẹp đã đi vào tiềm thức không biết bao thế hệ con người. Ở nơi ấy, ta vẫn nghe được tiếng cuộc đời vất vả, nhọc nhằn của người nông dân và đặc biệt là những người phụ nữ, những người chị, người mẹ Việt Nam, tiếng những đứa con yêu thương tha thiết, sẵn sàng hi sinh cho con tất cả những cánh cò kia, dù sa cơ, dù chết cũng xin được “xáo nước trong” để khỏi mang tiếng xấu cho đàn con nhỏ.

Lời ru của mẹ có đưa con bé bỏng, có cánh cò yếu đuối, nó không còn là lời hát ru nữa, nó là lời tâm tình của trái tim người mẹ nhân từ, bao dung. Khi thì mẹ thương con, khi thì mẹ thương cánh cò cả cuộc đời yếu đuối. Dù rằng lời ru có mang theo bao điều như thế, em bé vẫn say ngủ ngon lành. Tình mẹ hòa vào lời ru vẫn vỗ về tâm hồn non nớt, vẫn cho con niềm yêu thương và che chở tuyệt vời. Bầu không khí của hoài niệm quá khứ dần dần khép lại, đưa con người trở về với thực tại, với mẹ, với em.

Mẹ vẫn gọi con mẹ vẫn nhắc tên con, sự lặp lại những lời yêu thương ấy là lời nhắn nhủ, lời giải tỏa tâm tình, tràn đầy tình yêu con. Cánh cò, cánh vạc bay, ngân xa mãi tình yêu vô tận ấy. Em bé có hiểu tình mẹ ko nhỉ? Nhưng thôi, cứ ngủ đi em ạ, vì còn gì em ả, thanh bình bằng giấc ngủ của em trong lời ru ầu ơ tha thiết.

Chưa bao giờ ước mơ cháy bỏng, tha thiết đến như thế, mẹ ước mơ và gửi trọn ước mơ ấy vào đôi chân con mai này sẽ bước trên đường đời, sẽ vươn tới những khát khao mẹ ấp ủ bằng cả niềm tin. mẹ hỏi lòng và tự trả lời cho câu hỏi: mẹ muốn con làm thi sĩ, mang cái đẹp đến cho cuộc đời qua những vần thơ về mẹ, về con, về cuộc sống xung quanh đang từng ngày nuôi con lớn khôn. Mẹ muốn cuộc đời con mãi mãi đẹp mãi mãi trong sáng như bài thơ đẹp đẽ nhất.

Bài thơ khép lại bằng hình ảnh một cuộc đời mới bình yên, êm ả, hạnh phúc của con thơ... Bài thơ Con cò mang âm điệu đồng dao, nhịp thơ và giọng thơ thấm vào hồn ca dao, dân ca một cách đậm thắm, nhẹ nhàng. Năm mươi mốt câu thơ tự do, câu ngắn nhất hai chữ, câu dài nhất tám chữ đan xen, kết thành lời ru ngân nga, ngọt ngào, mang ý nghĩa sâu sắc: Bài thơ ca ngợi tình mẹ bao la, sâu sắc, ca ngợi cuộc đời đầy ắp nhân tình. Bài thơ đã nói với chúng ta: Tất cả hãy vì trẻ thơ. Tình mẫu tử thật thiêng liêng, cao quý!